

Népregék

Történeti mondák Hont vármegyétől Máramarosig

Hont vármegyében, a *szántai vízforrások* között lúgzó alakú üreg van, fölötte emberforma kőszikla, alatta pedig kénes víz buzog; a néprege szerint lúgzójával együtt kővé merevült asszony az, ki Lucza napján lúgozni mert. Egy kemencze alakú szikláról s a benne elszórt kövekről pedig úgy szól a népmonda, hogy egy másik asszony kővé vált kenyerei azok, mert szintén Lucza napján esett rá a sütés.

A *váczi kálvária-kápolna* falát kívülről mésztufa burkolja és szépen ellenáll az a szivacsos közet a légköriek romboló hatásának; de mivel durva lyukacsosságával jól imitálja a rozskenyér hólyagos belét, keletkezési módja megfejtésére csakhamar kész lett a néprege, hogy kővé vált kenyértésztája annak az asszonynak, ki éppen nagypénteken akart sütni.

Gömörben, a *lipócei várrom* előtt kőoszlop áll, a néprege szerint egy megkővült asszony a gyermekével karján. Szerette a várúr fia a jobbágy leányt, de a büszke főnemes rossz szemmel nézte és rangos menyasszonyt szerzett a fiának. Nem szívesen vette az, de bele kellett nyugodnia az apai vasakaratra. Fölvánszorgott az elhagyott leány a sziklatetőre s onnan a mélybe akarta magát vetni a lakodalom éjjelén, árva kisdédével együtt, de legyökereztek a lábai a vigalom hallatára és kővé merevült gyermekestől a várral szemben, s mint állandó szemrehányás ott áll ma is.

Hozzá hasonló Abaúj-Tornában a *regéczi vár* előtt álló kőasszony, s azt zengi a néprege róla, hogy kővé vált porleány az, kit a várúr fia csábított el, de aki karján tartott gyermekével együtt bánatában változott kővé, midőn meglátta, hogy a hitehagyott úrfi más leánnyal megy esküvőre. Nem messze tőle van a *Vénbanya kőve* három testvérével, kik együtt azért kővültek meg, hogy szőlőjükben még Úrnapján is dolgozni mertek, nem is terem a földjük azóta egyebet tücsöknél és gaznál. A

szádellői völgyben

Attila lova patkójának a nyomát látja a nép a sziklán, más változat szerint a hun király fiától, Dengesicstől ered az.

Nemzeti hőseink közül kivált az óriási erejéről híres Toldi Miklós az, ki rendezi, hányja-veti a hegyeket. Ilyen munkája a *Czoki-hegy* Nógrád vármegyében. A népmonda elbeszélése szerint Mátyás király utazott egykor arra tündér szép feleségével s a lovai megállották a hegy előtt; éppen vissza akart a király fordulni, mikor odaugrott az öreg Toldi és egyetlen fejszeccsapással

Népregék. Történeti mondák Hont vármegyétől Máramarosig

Írta: Hanusz István

2018. november 16. péntek, 00:00 - Módosítás: 2018. november 15. csütörtök, 06:29

tört ösvényt a hegyen keresztül. Ezért e szolgálatért a királytól a legközelebbi két falut, Alsó- és Felső-Toldot kapta ajándékba, azok ma is az ő nevét viselik.

A tornai hegyszakadást és lópatkónyomot Tompa a néprege után úgy énekli meg, hogy Szent Lászlót negyven kun vette körül, de

László fohászkodék... s az Úr oltalma kész:

Földig ketté hasadt az izmos sziklabérc,

Egymástól messze eltágulván két fala,

Közben fejszédítő üres mélység vala,

Mely őt elválasztá vad üldözőitől,

Kik álmélkodással állottak túl-felől;

Majd rettegés között mind hátra-tértenek,

- Kezökből elhullván a gyilkos fegyverek. -

És míg a szent király bizton tovább-megyén:

A csudának jele maradt azon helyen,

Mély lópatkónyomot hagyván a mén lába,

A tetőt borító kemény kősziklába'.

Zemplén Monok mellett magányos sziklakő áll, pártás leányt imitál. Tompa úgy regéli, hogy Borka, a szürkehajú fogatlan vénleány volt az, ki a fiatalok pártajátéka közben ellopta Juliska leánydíszét és a saját fejére tűzte. Midőn pedig követelték tőle és ő esküdözött, hogy váljon kővé, ha nem az övé, önátka fogta meg.

Máramarosban, *Majdanka* község területén kőolajforrásra bukkantak 1897. júniusban s a jó ruthén nép rögtön azt beszélte, hogy II. Rákóczi Ferencz lábnyma az a pont, hol az az új áldás fakadt a munkakereső nép számára. Mutogatják a *Gutin-hegy* aljában a sziklabevágást, állítólag Pintye rabló dárdájától származik az, midőn üldözői elől menekült.

A Tisza kettős forrásvidékén emelkedő zord hegység keletkezését a máramarosi ruthén csinos népmondával úgy magyarázza ki, hogy a gonosz emberiség megbüntetése végett Isten parancsára ördögök rakták halomba azokat a borzasztó hegyóriásokat, ők alkottak középük iszonyú mélységeket, sötét sziklahasadékokat; de mivel a művök oly rémítő lett, hogy magok is elijedtek tőle, megszánta Szűz Mária ott lakó népét és addig könyörgött az igaz bíró előtt, míg megengedte neki a büntetés némi enyhítését. Erre a Szűzanya, kinek képe előtt ma is lámpát gyújt a jámbor ruthén, betakargatta a zordon hegyoldalt szépen zöldellő havasi legelőkkel, a magányos sziklák vadonába igéző tengerszemeket helyezett el s körülötte gyönyörű fenyvesekkel: az ő parancsára fakadt az óriási fatörzsek lábánál forrás, mely kristálytisztá vizével a völgyek virágos ölébe csörgedez alá. Így lett szép a vidék, melynek tündérbájt az őserdő kölcsönöz.

Összefoglaló rege szól a *Popadja* (papné) és *Pop-Iván* kettős hegyről Máramarosban. Elrabolták Iván pópá feleségét és mivel az a banda főnökét szeretni nem akarta, sőt inkább vett annak a kezéből kínos halált, tiszteletére nevezte el a nép a hegyet — ahol ez történt — papnénak (*Popadja*). Elment keresni hű nejét Iván pap és midőn 1735 méter magasban megölve találta, meghasadt bánatában a szíve. Így kapta a másik hegy a Pop Iván nevet s

Írta: Hanusz István

2018. november 16. péntek, 00:00 - Módosítás: 2018. november 15. csütörtök, 06:29

azóta egyszerre lepi a köd, felhő a kettős hegyet, egyszerre éri napsugár, — együtt sírnák,
együtt örvendenek ma is.

Forrás: Szatmár és Vidéke, 1905. 22. évfolyam 25. szám 1.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/SzatmarEsVideke_1905/?query=n%C3%A9pmonda∓pg=162&layout=s